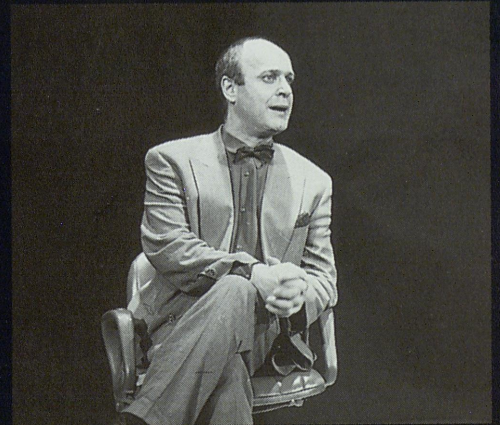
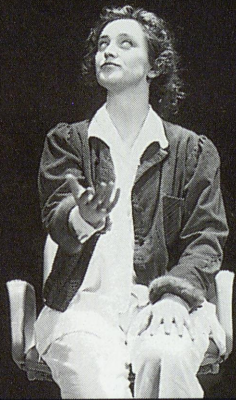

Molly Sweeney

av
Brian Friel

MOLLY SWEENY

av Brian Friel
omsett av Ola E. Bø

Mr Rice
Molly
Frank

JAN GRØNLI
ANNEKE VON DER LIPPE
SVERRE SOLBERG

REGI
SCENOGRAFI
MUSIKK

HARRY GUTTORMSEN
MIA RUNNINGEN
FRODE GRØTTING OG
ERIK RØED

Inspisient
Teknisk produsent
Maske
Lyd
Lyssetjar
Sufflør
Scenekoordinatorar

LEIV NYBØ
MARTIN MUSTO
NINA BLOCH
ERIK RØED
OLE RANDERS
SISSEL LILLO-STENBERG
ANDREAS ZSIDEK/BIRGER KINGSRØD

Diktet: *Oft in the stilly night* er skrive av Thomas Moore.

Forlag: Nordiska Strakosch Teaterforlag

Redaksjon Harry Guttormsen, Ola E. Bø, Kari Lise Kolås
Formgeving Knut-Jarle Hvitmyhr • Foto Siggen Stinessen
Trykk Falch Fargetrykk AS

Ein pause

Première 23. februar 1996 på Scene 2

*I am particularly indebted to Oliver Sacks' case history
"To See and Not See", and the long, strange
tradition of such case histories.
- Brian Friel.*

Oft in the stilly night, Ere slumber's chain has bound me,

Den morgonen bandasjane skulle fjernast var det ei avdelingssøster som brukte ein halv time på å stella meg til Mr Rice skulle koma. Det var eigentleg ikkje jobben hennar, sa ho; men dette var min store dag og eg måtte vise meg frå mi vakraste side og ho var berre glad for å kunne gjera det.

Så ho vaska andletet og hendene mine med ein svamp. Ho fekk meg til å pusse tennene ein gong til... Ho lurte på om eg brukte leppestift - kanskje berre i dag? Ho gjorde det beste ho kunne med håret mitt, den velsigna skapningen. Ho kikka på finger-neglane mine og foreslo at litt blank neglelakk ville gjera seg. Ho glatta utringinga på nattkjolen min og retta kragen på morgon-kåpa. Ho tok ein dasj av sin eigen heilt spesielle parfyme på handbakane mine - ho fekk den frå eit syskenbarn i Paris.

Så steig ho attende, tok ein overblikk og sa,

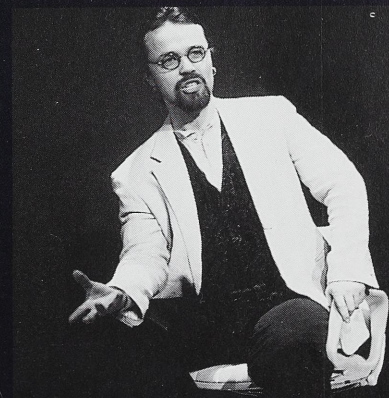
«Slik, ja. Det var betre. Frå no av vil du oppdage - dersom alt går bra, sjølvst - oppdage at du blir svært klar over korleis du ser ut. Det gjer dei alle av ein eller annan grunn. Ikkje bli nervøs. Du ser berre heilt nydeleg ut. Han er her kva tid som helst no.»

Eg spurde henne kor baderommet var.

«I enden av korridoren. Siste dør på høgre hand. Eg skal følgje deg.»

«Nei», sa eg «Eg finn det.»

Eg måtte ikkje på badet. Eg ville berre ta, kanskje den siste turen, i mi eiga verd, for meg sjølv.

Fond memory brings the light Of other days around me.

Eg veit ikkje kva eg venta meg når bandasje vart fjerna. Eg trur nok kanskje at eg ikkje tillet meg sjølv noko slags forventningar.

Eg visste at inst inne trudde Frank at eg på ein eller annan mirakuløs måte ville få eit heilt normalt syn slik som vanleg sjåande har, sjølv om Mr Rice hadde fortalt oss gong etter gong at auga mine ikkje var istand til eit slikt syn. Og eg visste kva Mr Rice håpte på: at eg ville få eit delvis syn.

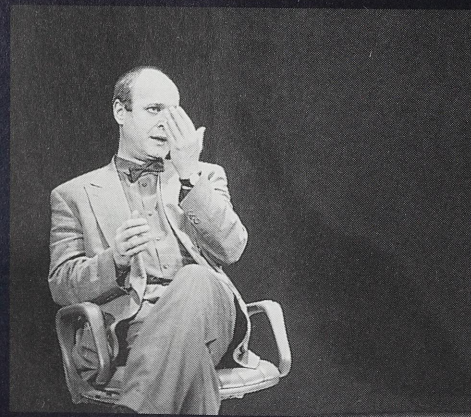
«Det ville vera ein fullstendig suksess for han», var det han sa.

Men eg er sikker på at han meinte at det ville vera stort for oss alle.

For min eigen del, dersom eg hadde noko håp, så var det nok at verken Frank eller Mr Rice måtte bli alt for skuffa, for det hadde blitt så viktig for dei alt saman.

Nei, det er heller ikkje heilt rett. Ja, eg ville gjerne sjå. Men det var ikkje noko eg venta, ikkje ein gong eit villt håp. Dersom det fanst ein ønsketanke, eit fantasibilde i hovudet mitt, så var det dette. At det kanskje ville laga seg slik at eg kunne gjera ei lita reise i dette synslandet; ikkje for å bu der - berre eit besøk. Og medan eg var der, fortære det igjen og igjen og igjen med grådige halvsvoltne auge. Sluke i meg av alle desse strålende utsyn og alt det herlege ein kan sjå, til eg kjende det, i heile sin breidde og inn til den minste detalj - kvart hav, kvart lauv, kvar eng, kvar stjerne, kvar vesle blome. Og så, å ja, så vende heim til mi eiga verd med all den skjeldne forståinga inni meg for alltid.

Nei, det var ikkje eingong ein ønsketanke. Berre ein tåpeleg fantasi. Og den kom attende i hovudet mitt da den stakkars sjukesystra prøvde å gjera meg vakker for Mr Rice. Eg tenkte for meg sjøl: Det er som å vera tilbake på skulen - eg blir kledd opp til den årlege skuleturen.

The smiles, the tears of boyhood's years, The words of love then spoken.

Da Mr Rice endeleg kom, sjølv før han rørte ved meg, kunne eg merke på den korte, hektiske pusten hans at han var langt meir nervøs enn eg var. Og medan han tok av bandsjane så skalv han på hendene og fumla.

«Slik, ja.» sa han. «Alt er borte. Korleis kjennest det?»

«Fint,» sa eg. Sjølv om eg ikkje kjende noko som helst. Var alle bandasje borte?

«No, Molly. Ta deg tid. Fortel meg kva du ser.»

Ingenting. Absolutt ingenting. Så ut av tomrommet ein flekk, ein dis, ein sløra kontur, ei smørje av lys, farge, rørsle. Det gav inga meining.

«No?» sa han. «Er det noko? Noko som helst?»

Eg tenkte: Ikkje få panikk, ei stemme kjem frå eit andlet, den flekken der er andletet hans, sjå på han.

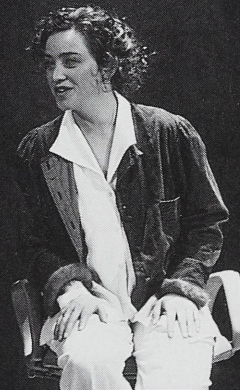
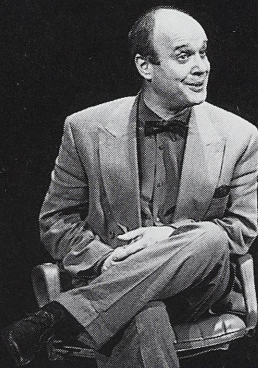
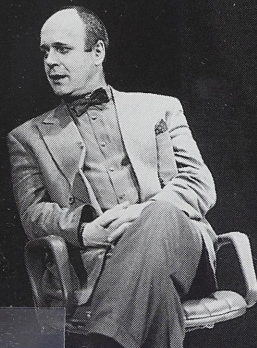
«No? Ser du noko?»

Noko rører seg, stort, kvitt, sjukesøstra? Og striper, svarte striper, loddrette striper. Senga? Døra?

«Ser du noko, Molly?» Eit skarpt lys som gjorde vondt. Vindauga, kanskje?

«Eg held handa framfor auga dine, Molly. Kan du sjå ho?» Ei raudleg boble framfor andletet, roterande, flytande, pulserande. Ver roleg. Konsentrer deg.

«Kan du sjå handa mi, Molly?»

The eyes that shone, now dimmed and gone, The cheerful hearts now broken.

«Eg trur det...eg er ikkje sikker...»

«No rører eg handa langsamt.»

«Ja...ja»

«Kan du sjå at eg rører handa?»

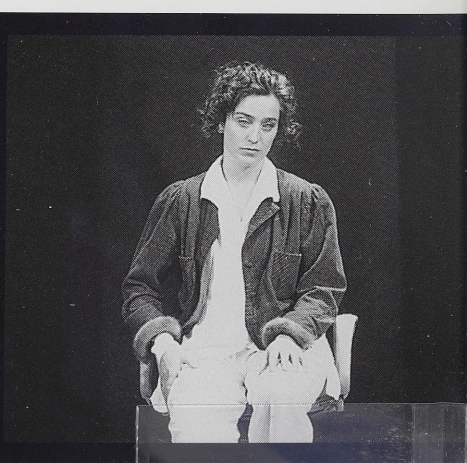
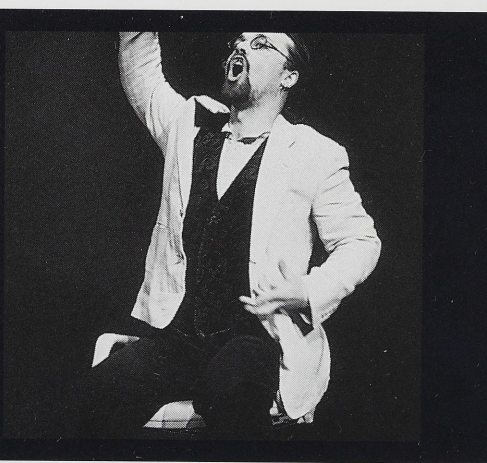
«Ja...»

«Kva veg rører ho seg?»

«Ja...eg kan sjå henne...opp og ned...opp og ned...Ja! Eg ser ho! Eg gjer det! Ja! Rører seg opp og ned! Ja - ja - ja!»

«Glimrande», sa han. «Heilt glimrande! Flink jente!»

Og det var slik glede i stemma hans. Og eg vart plutselig svimmel. Eg trudde ein augneblink - ein augneblink trudde eg at eg skulle besvime.

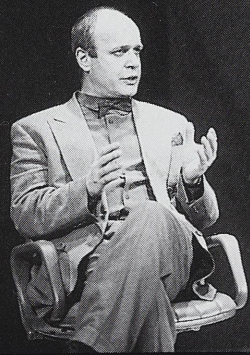
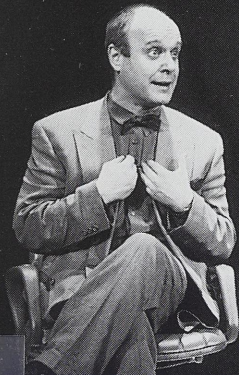

Chorus: Thus in the stilly night Ere slumber's chain has bound me,

BRIAN FRIEL

Irlands mest kjende nolevande dramatikar, Brian Friel (f. 1929), er busett i den vesle landsbyen Muff, like ved grensa til Derry. Han er utdanna lærar, men har frå 1960 vore forfattar på heiltid etter at han i ei årrekkje hadde levert noveller til *The New Yorker* og skrive høyrspel til BBC i Belfast. Gjennombrøtet som forfattar kom med *Philadelphia, Here I Come!* (1964), som vart ein bestseljar på Broadway. Like før verdsgjennombrøtet var Friel seks månader ved Tyron Guthrie Theatre i Minneapolis. Denne læretida fekk stor innverknad på karrieren hans som kunstnar. I 1980 starta Friel teatergruppa «Field Day Theatre», eit politisk engasjert turnéteater saman med skodespelaren Stephen Rea. «Field Day Theatre» åpna med framsyninga *Translations*, eit stykke som blir rekna som eit av dei mest sentrale i forfattarskapen hans.

Brian Friel tek i skodespela sine utgangspunkt i sin eigen irske kvardag, og knyter på ein ny måte irsk språk og irsk temperament til ei utbreidd kjensle av vanlagnad for ein heil nasjon. Han skriv med ein eigen poesi, med humor og varme. Dei fleste skodespela går føre seg på Ballybeg, ein mytisk, fiktiv landsby i Donegal. Ballybeg er eit mikrokosmos som godt kan representere alle småbyar rundt i verda. Den vesle landsbyen i Donegal er der den verdskjende iren kjenner seg heime - med sine bøker, samling av måleri og antikke klokker og det vakre irske landskapet rundt seg. Med stykket *Seinsommardansen* fekk Friel eit engelsk gjennombrøt - etter at han i mange år hadde vore langt meir populær i USA enn i England. Ikkje noko nytt irsk skodespel har vunne slik suksess i nabolandet. Han blir rekna som ein forfattar på høg med Sean O'Casey og John Millington Synge, og er mest kjend for skodespela *Philadelphia, Here I Come!* (1964), *Aristocrats* (1979), *Faith Healer* (1979), *Translations* (1980), *Dancing at Lughnasa* (*Seinsommardansen* - 1990) og *Molly Sweeney* (1992).

Fond memory brings the light Of other days around me.

EI VERD GÅR UNDER

Alle grenser er farlege. Held ein ikkje vakt, kan dei bryte saman, kategoriane våre kan falle frå kvarandre, og verda kan løyse seg opp i kaos.

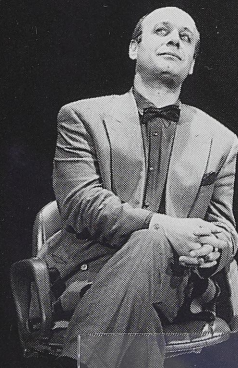
Robert Darrton

Irsk kultur blir stadig heimsøkt av minnet om den gæliske poeten Anthony Raftery, som døydde rundt 1835 og gjekk inn i folkloren som siste rest av ein stor tradisjon, ein sørgjeleg slutt på ei reise gjennom 1500 år. Han var ein vanleg tiggjar, som spela fele og resiterte sine vers for folk som han sjølv. Som Homer, var Raftery blind. Og versa hans, som Homers, tilhørde ein munnleg

tradisjon, sårbare overleveringar av språk og minne. Men ulik Homer song han ikkje heltekvad og epos, men sørgjesongar. I hans best kjende dikt, skrive på irsk, men meir utbreidd i sine mange omsetjingar, blir hans eigen blindskap eit kontrapunkt til den manglande lytteevna han opplever rundt seg i ei verd som sakte, men sikkert går til grunne:

*I am Raftery the poet,
Full of hope and love,
With eyes that have no light,
With gentleness that has no misery.*

*Going west upon my pilgrimage
By the light of my heart,
Feeble and tired,
To the end of my road.*

When I remember all The friends so linked together,

See me now,
With my face to the wall,
Playing music
To empty pockets.

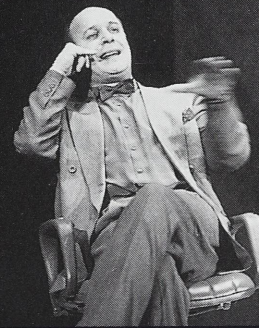
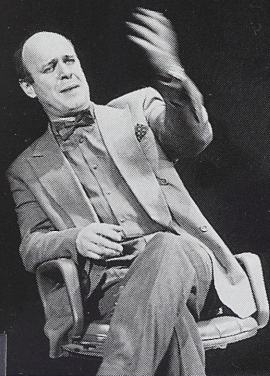
Anthony Raftery

Mykje av det Brian Friel har gjort for teater verkar som det er heimsøkt av det same døyande lyset. *Translations* går føre seg på den tida Raftery døyr, og er ein elegi over tapet av det språket han skreiv på. *Making History* markerer samanbrotet i den gæliske verdsorden der Raftery var ein leivning. Til og med *Dancing at Lughnasa* (*Seinsommardansen*), sjølv om handlinga er lagd til 1930-åra, er prega av den same kjensla av samanbrot, av ein kultur som klappar saman. Friel er på ein måte dramatikar for verda sin

undergang, eller i det minste undergangen til ei verd; For dei som opplever det, kjem det ut på eitt.

Molly Sweeney er eit anna undergangsstykke, sjølv om det er både lite og intimt, ja i hovudsak eitammerspel. Og dei milde kontrapunkta i Rafterys dikt - ein munter blindskap, eit uforståande publikum, ei verd som fell saman - er også den stille musikaliteten i stykket.

Molly Sweeney er ei privat, innovervendt utgåve av den offentlege og politiske historia som blir fortald i mange av Friels skodespel. Når ho mistar blindskapen, mistar Molly òg heile si mentale verd, ikkje berre eit sanseapparat, men ein måte å tolke og forstå verda på. Den falske samanhengen mellom å sjå og å forstå, tankeløysa i vår omtrentlege bruk av lys og mørke, syn og blindskap som metaforar for kunnskap og innsikt, er eit hovudtema i stykket. Ved å nekte å sjå at Molly har sin eigen måte å sanse verda rundt

I've seen around me fall, Like leaves in wintry weather

seg på, ein måte som er som eit framandspråk, uforståeleg for dei som ikkje talar det, men heilt naturleg for dei som kan det. Frank og Mr Rice er som koloniserarar eller misjonærar, brautar seg fram i ei verd dei ikkje skjønar og undergrev henne med sin arrogante entusiasme.

Parallellane mellom dette private tapet og dei offentlege tapa i andre av Friels stykke, gjer det vanskeleg å kome utanom at det i alle fall på eit visst nivå finst element av politisk metaforbruk. Dette blir styrkt av at Friel så ofte brukar handikapp - til dømes Sarah som ikkje kan snakke i *Translations*, eller den mentalt tilbakestående Rose i *Dancing at Lughnasa* - som ein metafor for vanskar i det offentlege liv.

Men alt i stykka til Friel er tvetydig. Han kjem frå Nord-Irland, men bur på andre sida av grensa, i Republikken. Grenser og stengsler, eksil, flytting mellom statar - dette er grunntonar i

forfattarskapen hans, og dei dukkar opp att i *Molly Sweeney*. Tankar om eksil og grenseland - Molly fryktar eksilet frå den ikkjesjåande verda ho held til i, og hamnar til slutt i eit grenseland mellom røyndom og fantasi - går som ein tråd gjennom stykket. Og på det stadiet har Molly endå eit visst håp.

For nett som *Dancing at Lughnasa* er *Molly Sweeney* eit sørgjeleg stykke drive framover av ein gledestraum. Medan Friel på den eine sida er ein forfattar som sørgjer over tapet av språk, så lengtar han på den andre sida etter eit område bortanfor det statiske, etter ein måte å uttrykkje ting på som ikkje er nedlest av ord. I *Lughnasa* er det dansen som er den store stunda, da systrene bryt språklenkjene og kastar seg ut i ein ekstatiske kommunikasjon med omverda. I *Molly Sweeney* er det ein liknande augneblink der Molly vekkjer til live sanseopplevinga ved å symje: "Berre overgi seg til opplevinga - kvar pore open og svolten på denne verda av rein sansing - sansing og berre det - sansing som

I feel like one who treads alone Some banquet hall deserted

ikkje kunne forsterkast av syn - oppleving som berre var berøring og kjensle; bevege seg raskt og rytmisk gjennom dette omfattande elementet, som gav ei slik kjensle av tryggleik, av frigjering, av samansmelting med det".

I slike stunder er Molly i ei verd utan grenser. Skiljelinene mellom henne og vatnet, mellom det indre og det ytre blir viska vekk og ho blir eitt med alt omkring seg. Frigjord frå språk, frå behovet for å namngi og definere, glir ho inn i ei gledesone. Som Raftery finn ho vegen i lyset frå hjarta.

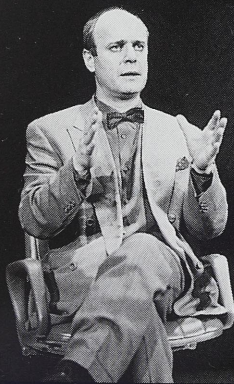
I ei tid da håpet vender attende til Irland etter 25 vonlause år, er *Molly Sweeney* både ei åtvaring og eit løfte. Det åtvarar mot dumskapen i å tru at den måten du ser verda på er den einaste haldbare og mot toskeskapen i å tru at det ikkje betyr noko å øydelegge eit anna menneske sitt mentale univers. Men det set og si lit til gleda ved å vere open, til opplevingar som ligg

bortanfor eit skråsikkert og fastlagt språk. Friel er ein av dei få forfattarane i det moderne teatret som kan gi både håp og fortvilning sin rett og som kan skape verk som plasserer seg vakkert i mellom.

Fintan O'Toole

spaltist og kritikar i *The Irish Times*

til nynorsk ved Ola E. Bøe

Where lights are fled, whose garlands dead And all but he departed.

FRAMOVER SPELAI

Hovudscenen

Ut mai
TROLLMANNEN FRÅ OZ
av L. Frank Baum

Ut mars
BESØK AV EI GAMMAL DAME
av Friedrich Dürrenmatt

April til juni
EVANGELIET ETTER MARKUS
fortald av Svein Tindberg

I mai
DET E HARDT Å VÆRE MAINN
av og med Iren Reppen

Première 24. august
HEDDA GABLER
av Henrik Ibsen

Première 14. september
OM MUS OG MENN
av John Steinbeck

Depotbiblioteket

96sd 26 248

KJÆRLEIK PÅ KRIM
av Sławomir Prozek

Première 23. februar
MOLLY SWEENEY
av Brian Friel

Urpremière 26. april
NOKON KJEM TIL Å KOMME
av Jon Fosse

Première 7. september
OTHELLO
av William Shakespeare

Prøvesalen

Première 21. mars
**EIN SØRGJELIG TIME MED TOM TELLEFSEN -
KANSKJE TO...**
tekster av Kafka, Beckett m.fl

I juni
NORSK DRAMATIKKFESTIVAL
Med atterhald om endringar.

det norske teatret